

INSTAGRAM YOZISHMALARINING PSIXOLOGIK VA PEDAGOGIK TALQINI

Amirova Maxbuba Shuxrat qizi

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti Xorijiy til va adabiyot – (Ingliz tili)
mutaxassisligi magistranti

Annotatsiya: Mazkur tezisda Instagram ijtimoiy tarmog'idagi yozishmalar yoshlarning shaxsiy, psixologik va ijtimoiy-pedagogik rivojlanishiga ta'sir etuvchi muhim kommunikativ muhit sifatida talqin qilinadi. Bugungi raqamli jamiyatda o'quvchi va talabalarning ijtimoiy tarmoqlardagi muloqoti faqat oddiy axborot almashinuvi emas, balki ularning o'zini namoyon qilishi, tengdoshlari bilan munosabat o'rnatishi, hissiy holatini ifodalashi va ijtimoiy identifikatsiyasini shakllantirish jarayoni bilan chambarchas bog'liqdir. Instagram yozishmalari orqali yoshlar fikr bildiradi, munosabat bildiradi, tasdiq izlaydi, qo'llab-quvvatlash oladi yoki aksincha, ruhiy bosim, taqqoslash, kamsitish, noto'g'ri axborot va virtual qaramlik kabi salbiy holatlarga duch kelishi mumkin. Shu sababli mazkur masala O'zbekiston ta'lim tizimida raqamli madaniyat, axborot xavfsizligi, kommunikativ kompetensiya va tarbiyaviy profilaktika bilan uzviy bog'liq holda o'rganilishi zarur.

Kalit so'zlar: Instagram, yozishmalar, raqamli muloqot, psixologik ta'sir, pedagogik talqin, yoshlar tarbiyasi, kommunikativ kompetensiya, raqamli madaniyat, axborot xavfsizligi.

Kirish

Hozirgi davrda ijtimoiy tarmoqlar yoshlar hayotining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Ayniqsa, Instagram platformasi vizual kontent, qisqa xabarlar, shaxsiy yozishmalar, izohlar, "story" va "reels" kabi imkoniyatlari orqali yoshlarning kundalik muloqot maydoniga aylangan. Bu jarayonni faqat texnologik yangilik sifatida emas, balki psixologik va pedagogik hodisa sifatida tahlil qilish zarur. Chunki Instagramdagi yozishmalar yoshlarning kayfiyati, o'ziga baho berishi, o'zini tengdoshlari orasida qanday his qilishi, ijtimoiy faolligi va shaxslararo munosabatlariga bevosita yoki bilvosita ta'sir ko'rsatadi.

O'zbekiston ta'lim tizimida raqamli texnologiyalardan foydalanish tobora kengaymoqda. "Ta'lim to'g'risida"gi Qonunda ta'lim oluvchilarning intellektual, ma'naviy-axloqiy va kasbiy rivojlanishi muhim vazifa sifatida belgilangan. Shu nuqtayi nazardan, yoshlarning ijtimoiy tarmoqlardagi faoliyatini nazorat qilish emas, balki uni ongli, madaniyatli va xavfsiz boshqarishga o'rgatish ta'lim-tarbiya jarayonining dolzarb vazifalaridan biridir.

Asosiy qism

Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida ijtimoiy tarmoqlar insonlar o'rtasidagi muloqot shakllarini tubdan o'zgartirmoqda. Ayniqsa, Instagram platformasi yoshlar orasida keng qo'llanilayotgan, vizual va matnli muloqotni birlashtirgan ijtimoiy kommunikatsiya maydoniga aylangan. Dastlab asosan rasm va videolar almashish uchun yaratilgan mazkur platforma hozirgi kunda shaxslararo yozishmalar, fikr bildirish, munosabat ifodalash, ta'limiy axborot tarqatish, kasbiy aloqalar o'rnatish va ijtimoiy ta'sir ko'rsatish vositasi sifatida ham faol ishlatilmoqda. Shu sababli Instagram yozishmalarini faqat texnik yoki lingvistik hodisa sifatida emas, balki psixologik va pedagogik jihatdan ham chuqur o'rganish zarur.

Instagram yozishmalari inson psixologiyasining ko'plab jihatlarini namoyon etadi. Foydalanuvchi yozayotgan xabarida o'zining kayfiyati, munosabati, ichki kechinmalari, ijtimoiy mavqei, o'ziga bo'lgan ishonchi yoki aksincha, ikkilanishlarini bilvosita ifodalaydi. Oddiy "like", "reaction", emoji, qisqa izoh yoki shaxsiy xabar ham muayyan psixologik ma'no tashiydi. Masalan, foydalanuvchining tez-tez emojilardan foydalanishi uning emotsional ochiqligi, samimiylikka intilishi yoki yozma nutqdagi hissiy bo'shliqni to'ldirish ehtiyoji bilan izohlanishi mumkin. Aksincha, juda qisqa, sovuq va rasmiy javoblar masofa saqlash, befarqlik yoki kommunikativ ehtiyotkorlik belgisi bo'lishi mumkin.

Pedagogik nuqtayi nazardan Instagram yozishmalari yoshlarning nutq madaniyati, fikrlash tarzi va axborot bilan ishlash ko'nikmalariga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Bir tomondan, Instagram o'quvchi va talabalar uchun tezkor axborot olish, xorijiy tillarda muloqot qilish, ta'limiy sahifalarni kuzatish, ijodiy fikr bildirish va ijtimoiy faollikni oshirish imkonini beradi. Ayniqsa, ingliz tilini o'rganishda Instagramdagi qisqa matnlar, izohlar, reels ostidagi sharhlar, blogerlar nutqi va xalqaro sahifalardagi yozishmalar real kommunikativ material sifatida foydali bo'lishi mumkin. Bu talabalarda autentik til muhiti bilan tanishish, zamonaviy leksik birliklarni o'zlashtirish va pragmatik kompetensiyani rivojlantirishga xizmat qiladi.

Instagram yozishmalarining psixologik talqinida, avvalo, muloqotning emotsional tomoni muhim ahamiyat kasb etadi. An'anaviy yuzma-yuz muloqotda inson suhbatdoshining ovoz ohangi, mimikasi, tana harakati va hissiy holatini bevosita sezadi. Instagram yozishmalarida esa bu belgilar ko'pincha qisqa matn, emoji, stiker, rasm yoki ovozli xabarlar orqali ifodalanadi. Natijada ayrim holatlarda fikr noto'g'ri talqin qilinishi, hazil jiddiy qabul qilinishi yoki oddiy xabar ruhiy bosim sifatida qabul qilinishi mumkin. Bu esa yoshlarning emotsional barqarorligi, o'zini nazorat qilish ko'nikmasi va kommunikativ madaniyatiga bog'liqdir.

Psixologik jihatdan Instagram yozishmalari yoshlarning o'zini namoyon qilish ehtiyojini kuchaytiradi. O'quvchi yoki talaba yozishmalar orqali o'z fikrini bildiradi, do'stlik munosabatlarini mustahkamlaydi, o'ziga nisbatan ijobiy munosabat kutadi. Biroq doimiy javob kutish, xabarga tezda reaksiya olmaslik, "ko'rildi" belgisi orqali e'tiborsizlikni his qilish, boshqalarning hayoti bilan o'zini taqqoslash kabi holatlar ichki xavotir, o'ziga ishonchsizlik va hissiy beqarorlikni yuzaga keltirishi mumkin. Ayniqsa, o'smirlik va talabalik davrida shaxsning o'z-o'zini baholashi hali barqaror shakllanmagan bo'lgani uchun virtual muloqotdagi mayda signallar ham kuchli psixologik ta'sir ko'rsatadi.

Instagram yozishmalarining pedagogik talqini esa ushbu jarayonni tarbiyaviy va ta'limiy imkoniyat sifatida ko'rishni talab qiladi. Pedagog uchun ijtimoiy tarmoqlar yoshlar hayotidan tashqaridagi begona maydon emas, balki ularning real muloqot madaniyati shakllanadigan zamonaviy ijtimoiy muhitdir. Shuning uchun ta'lim muassasalarida raqamli etika, virtual muloqot madaniyati, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, kiberbullingdan saqlanish, notanish shaxslar bilan yozishish xavflari va yolg'on axborotni aniqlash kabi mavzular tarbiyaviy ishlar mazmuniga kiritilishi zarur.

O'zbekiston ta'lim amaliyotida Instagram yozishmalarini pedagogik jihatdan tahlil qilishda uch asosiy yo'nalishga e'tibor qaratish maqsadga muvofiq.

Birinchi yo'nalish - **raqamli savodxonlikni shakllantirish**. Bunda o'quvchi va talabalar ijtimoiy tarmoqlardan ongli foydalanish, shaxsiy chegaralarni belgilash, maxfiylik sozlamalaridan foydalanish, zararli kontent va shubhali profillarni farqlashga o'rgatiladi.

Ikkinchi yo'nalish - **kommunikativ madaniyatni rivojlantirish**. Bu jarayonda yoshlar yozma muloqotda hurmat, odob, fikrni aniq bayon qilish, boshqa shaxsning sha'ni va qadr-qimmatiga zarar yetkazmaslik, bahs-munozarada madaniy pozitsiyani saqlashga o'rgatiladi.

Uchinchi yo'nalish - **psixologik profilaktika va pedagogik qo'llab-quvvatlash**. Bunda sinf rahbari, tyutor, psixolog va ota-onalar yoshlarning ijtimoiy tarmoqlardagi holatini jazolash nuqtayi nazaridan emas, balki tushunish, maslahat berish va xavfsiz yo'l ko'rsatish asosida kuzatishi lozim.

Instagram yozishmalarida kiberbulling alohida pedagogik muammo hisoblanadi. Haqoratli xabarlar, mazax qilish, shaxsiy rasm yoki yozishmalarni ruxsatsiz tarqatish, guruhli bosim o'tkazish, yolg'on sahifalar orqali tahdid qilish kabi holatlar o'quvchi va talabaning ruhiy holatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Bunday vaziyatlarda pedagogik jamoa faqat oqibat bilan emas, balki sabablar bilan ishlashi kerak. Ta'lim muassasasida ishonchli murojaat tizimi, psixologik maslahat, ota-onalar bilan hamkorlik, raqamli xavfsizlik bo'yicha trening va davra suhbatlarini muntazam tashkil etish muhimdir.

Shu bilan birga, Instagram yozishmalarining ijobiy imkoniyatlari ham mavjud. To'g'ri tashkil etilgan raqamli muloqot talabalar o'rtasida hamkorlikni kuchaytiradi, o'quv loyihalarini muhokama qilish, chet tilida yozish ko'nikmasini rivojlantirish, ijodiy fikr almashish, ta'limiy kontent ulashish va guruhviy motivatsiyani oshirishga xizmat qiladi. Xorijiy til va adabiyot yo'nalishi talabalari uchun Instagramdagi yozma muloqot ingliz tilida qisqa, tabiiy va kontekstli yozish malakasini rivojlantirish vositasi bo'lishi mumkin. Biroq bu jarayon pedagogik maqsad, axloqiy me'yor va xavfsizlik qoidalari asosida yo'naltirilgandagina samarali natija beradi.

Xulosa

Instagram yozishmalari yoshlarning psixologik holati, ijtimoiy munosabatlari va kommunikativ madaniyatiga sezilarli ta'sir ko'rsatuvchi zamonaviy raqamli muloqot shaklidir. Uni ta'lim-tarbiya jarayonidan ajratib ko'rish to'g'ri emas. Aksincha, Instagram va boshqa ijtimoiy tarmoqlardagi yozishmalarni pedagogik tahlil qilish, yoshlarni raqamli madaniyatga o'rgatish, virtual muloqotda mas'uliyatli bo'lishga tayyorlash O'zbekiston ta'lim tizimining dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi. Pedagog, psixolog va ota-onalarning hamkorligi asosida yoshlarning onlayn muloqot madaniyatini shakllantirish ularning ruhiy barqarorligi, ijtimoiy faolligi va ma'naviy-axloqiy rivojlanishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. O'RQ-637-son. 2020-yil 23-sentabr. - Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5847-son Farmoni. 2019-yil 8-oktabr. - Toshkent, 2019.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston - 2030" strategiyasi to'g'risida"gi PF-158-son Farmoni. 2023-yil 11-sentabr. - Toshkent, 2023.
4. G'oziyev E.G. Umumiy psixologiya. - Toshkent: Universitet, 2010.
5. G'oziyev E.G. Ontogenez psixologiyasi. - Toshkent: Noshir, 2010.
6. Davletshin M.G. va boshqalar. Yosh davrlari va pedagogik psixologiya. - Toshkent: TDPU, 2004.
7. Do'stmuhammedova Sh.A., Nishonova Z.T., Jalilova S.X., Karimova Sh.T., Alimbayeva Sh.T. Yosh davrlari va pedagogik psixologiya. - Toshkent: Fan va texnologiya, 2013.
8. Nishanova Z.T., Alimova G.K. Bolalar psixologiyasi va uni o'qitish metodikasi. - Toshkent: O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg'armasi nashriyoti, 2006. - 160 b.

9. Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. - Toshkent: O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg'armasi nashriyoti, 2006. - 160 b.

10. Tolipov O'.Q., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. - Toshkent: Fan, 2006.